

## Szinte bizonyos, ami feltételezhető...

Tegnap, kedden, Barna Sándor, Csongrád megyei rendőrfőkapitány újabb részletekről tájékoztatta az újságírókat a közeli napokban a magyar-román határon történetekről. Mint ismeretes, június 4-én, a hajnali órákban, Nagylak térségében lövöldözést észleltek az ott lakók és szolgálatot teljesítők. Megfigyelték, hogy a román határőrök három civil férfit és egy nőt tartóztattak föl, akik valószínűleg hazánkba akartak menekülni. Június 8-án két-három éves gyermek tetemét találta meg egy magyar halász a Marosban, majd 10-én, Apátfalva térségében, egy 4-6 év körüli kislány holttestére bukkantak. Ugyanakkor találtak egy olyan csónakot, melyben román gyártnányú gyermekruhák voltak elrejtve.

Mindezek alapján feltételezhető, hogy egy, Romániából Magyarországra menekülő család tragédiájáról van szó. E családhoz tartozhattak a szerencsétlenül járt gyermekek. Mindezt alátámasztja egy, még májusban hazánkba menekült román állampolgár vallomása, aki húgának gyermekeit ismerte föl a kis tete-mekben.

A megyei főkapitány nem tartja kizártnak, hogy a június 4-én észlelt lövöldözés és a gyermekek tragédiája között összefüggés van.

A makói kórházban tartott két szakértői igazságügyi orvostani vizsgálat (melynek során a 10-én talált kislányt boncolták) egyértelműen megállapította, hogy a halál oka vízbefulladás volt. A vizsgálat folytatódik.

M. E.

## A tiszteletadás rendje

A X. kerületi Kozma utcai Új Köztemető június 16-án Nagy Imre és mártírtársai temetési szertartásának zavartalan lebonyolítása érdekében délután 17 óráig zárva lesz. A temetési szertartáson — a családtagok kérésének, valamint a nemzetközi szokásoknak megfelelően — csak szűkebb gyászoló közönség vesz részt, akik erre az alkalomra a Történelmi Igazságtétel Bizottság által kiadott belépővel mehetnek be a temetőbe. Mindazok, akik a síroknál még aznap kívánják leróni tiszteletüket, azt 17 és 20 óra között tehetik meg. A rendező szervek kéri az új köztemetőben nyugvók hozzátartozóinak megértését és együttműködését.

# „Összedőlt egy egész világnézet, egy rendszer”

Interjú Fejtő Ferencel

Fejtő Ferenc az emigrációban élő magyar történészek doyenje. Századunk nagy tanúja: József Attila tehetségének egyik felfedezője, Károlyi Mihály bizalmasa, párizsi sajtótítkára, az európai szociáldemokrata mozgalom számos kiemelkedő személyiségének barátja. Most 50 év után először hazautazik. Nagy Imre és sorsársai temetésére. Ebből az alkalomból készített interjút vele László Balázs, az MTI párizsi tudósítója.

— Milyen érzés ennyi év után hazatérni? Egyáltalán, hazautazásnak érzi?

— Hát igen, mert az embernek mégiscsak az a hazája, ahol született és az ifjúságát leélte. Persze, 51 év itt-tartózkodás után Franciaországot is hazám-nak érzem. Magyarországon sokan fognak nekem hiányozni. Bizony, nem sokat találom már a nemzedékemből. Kolozsvári Grandpierre Emil a kevesek egyike kortársaim és kollégáim közül, akik még élnek, vagy Kosáry Domokos.

— Fejtő Ferencet Nyugaton a népi demokráciák egyik legjobb ismerőjeként tartják számon. Miért kerültek válságba ezek az országok ebben az évtizedben? Hogyan látja például Lengyelország és Magyarország helyzetét és kilátásait?

— Szerintem a kommunizmus világválságáról van szó, ami, azt hiszem, ennek a századvégnek a történelmileg legfontosabb jele. Összedőlt egy egész világnézet, gazdasági, erkölcsi rendszer. Ez arra a feltévesre épült, hogy a magángazdálkodás és a magántulajdon kikapcsolásával fel lehet építeni egy olyan rendet, amelyben megvalósul egyrészt a termelőerők fejlődése, másrészt a javak igazságos elosztása — amit a kapitalizmus nem tud megvalósítani. Ez a feltevés Lenin óta a kommunista rendszerek alapja, és elméletileg ígéretes és nagyszerű rendszer volt, de a valóságban csődöt mondott. Kiderült, hogy végül is bürokratizmus, az egyéni kezdeményezés és felelősség elapadásához vezetett. A mindenütt kitörő válságok a vezetőket is ráébresztették, hogy az egészet gyökeresen meg kell reformálni. Van-nak országok, ahol a gazdaság csődjé még nem érezhető olyan erősen, mint Magyarországon, Lengyelországban, Oroszországban vagy Kínában, de szerintem ezekben is elkerülhetetlen a válság.

— A reformkommunisták viszont azt mondják, hogy nem a kommunizmus, hanem csak annak sztálinista modellje került válságba.

— Ebben nem hiszek. Úgy 15 éve írtam egy könyvet Lenin öröksége címmel. Kifejtettem benne, hogy a válság igazi okai nem Sztálinban vagy a sztálinizmusban

gyökereznek. Sztálin csak mesteri pallérja volt annak az épületnek, aminek az alapja el volt hibázva. Márpedig az alap Leninnek kezesül Marxig vezethető vissza. Ami annál megrendítőbb, mert nagyszerű, sőt zseniális emberek tévedéséről van szó, akiknek az elgondolásait magasztos eszmények vezérelték — de utat tévesztettek akkor, amikor tökéletes társadalmat akartak felépíteni egyetlen hipotézisre és nem vették tekintetbe, hogy ellentmondások, feszültségek nélkül nincs élet.

— Hogyan látja a magyar helyzetet sajátosságait?

— Sokszor hasonlítják a magyar helyzetet a lengyelhez és vannak is hasonlóságok, de különbségek is. A kiindulópont ott a munkásosztálynak a Szolidaritásnak való önszerveződése volt, ezen túl viszont a Szolidaritás megszervezésében a kommunizmust javítani akaró vagy már abból is kiábrándult értelmiségiek szolgáltatták az elméleti erőket. Walesának és barátainak. Közülük például Adam Michnikkel és Bronislaw Geremekkel évek óta állandó érintkezésben és barátságban vagyok. A lengyel modellt, a kilábalásnak a lengyel útját a magyaroknak is tanulmányozni és magyar viszonyokra alkalmazni kellene. A keletkezési-konferenciára gondolkodok, amiből a meggyezés született az államhatárolom és az ellenzéki erők között. Most arra lehet számítani, hogy végre együttes erővel nekiállnak a legfontosabbnak, a gazdasági újjáépítésnek, ami Magyarországon is a fő feladat. Ahhoz pedig az kell, hogy a nemzeti érdeket mindkét fél mindenek fölé helyezze, áthidalják az ellentéteket és elálljanak a számonkérésről, a tetemrehívásoktól. Együtt kell újjáépíteni az országot, mert ha még tovább mélyül a válság, akkor hiába álmodoznak az emberek demokráciáról meg szabadságról, az első kérdés mégiscsak az, hogy élni kell. Kenyeret adni az embereknek, gazdasági állapot a szabadságnak és a demokráciának.

— Ön éveken át képviselte néhány más emigránssal együtt a Szocialista Internacionáléban a magyar szociáldemokrata pártot.

— Hivatalos szerepet nem játszottam. Szocialistának vallom magam, de párt-munkát sose vállaltam és végeztem. A francia szocialisták, meg Craxi, Soares most rokonszenven figyelik a magyar szociáldemokrácia újra jelentkezését és remélik, hogy hamarosan áthidalják azokat a nemzedéki és egyéb ellentéteket, amelyek ezeknek az újjáalakulásoknak természetes gyermekbetegségei.

— Milyen emlékeket őriz József Attiláról?

— Sokat beszélhetnék vagy írhatnék erről, mert azok az évek meghatározóak voltak az életemben. József Attilával való barátságom sajnos 6 évre volt kimerve, de azok nagyon teli évek voltak. Úgyzólvan naponta láttuk egymást, szomszédok is voltunk. Amikor először hallottam egy Lakatos Péter Pál nevű közös barátunk szájából Attila verseit 1931-ben, nyomban csodálójá lettem. Egyik büszkeségem, hogy az első között voltam, akik felismerték a nagyságot és meg is írták, amiért ő, aki anynyira vágyott a szeretetre és elismerésre, nagyon hálás volt. A zsenije iránti csodálatom volt a forrása annak, hogy amikor annyira szerettem volna egy lapot, ahol szabadon kifejezheti magát, rögtön melléálltam Ignótus Pállal együtt. A Szép Szót őerte alapítottuk, mert nekem meg Ignótusnak volt más közlési lehetőségünk is. Dolgoztam a Nyugatnak, a Válasznak, de a Szép Szót József Attila szolgálatában csinálták meg. Babits Mihály valahogy nem ismerte fel benne a zsenit. Vagy Hatvany Lajos, aki szerette Attilát, segítette is, nem ismertem fel — a zsenijét. En erősködtem, hogy hidd el, ő a legnagyobb. De azért akadtnak néhányan — Német Andor, Komlós Aladár, Szélpál Árpád — akik megértették a zsenialitását, és talán jobban értékelték őt a munkások is. Emlékszem, amikor szakszervezetekben József Attila-esteket tartottunk és felolvastam a verseiből — úgy olvastam, ahogy ő, mert mindig gyűlölte a szavazást, úgy mon-dotta a verseit, mint aki vállomást tesz a barátjának, elmondja, hogy nagyon fáj... a kisemberek, a munkások jobban megértették őt, mint az esztéták.

— Fejtő Ferenc itt, Párizsban, Károlyi Mihály titkára volt. Milyen volt Károlyi az emigrációban?

— Nem voltam titkára, mondjuk a bizalmasa voltam. A háború előtt ismerkedtem meg vele, sok dologban nem értettünk egyet. Megragadó volt viszont benne a hallatlan őszinteség, becsületesség, az aggodalom a magyarság, sőt az emberiség sorsa iránt. Francia közt Romain Rollandhoz, másképp Gandhihoz hasonlítanám. Nem volt igazán politikus alkat. Idealista volt, aki sokszor tévedett, sőt tévelygett, de megvolt benne a felelősségtudat és a hűség a meggyőződéséhez. A háború után, amikor nagykövet lett, az ő unszolására vállaltam el francia újságíró-igazolványom megtartásával a sajtóiroda vezetését mellette. Azt hiszem, azért ragaszkodott hozzám, mert más hangot hallott tőlem, mint akik a környezetében szentírásként lesték minden szavát. A lényeges kérdésekben persze egyetértettünk, de nyugodtan ellentmondtam neki, ha más volt a véleményem. A Mindszenty-pert nagyon rossznéven vettem, de is akartunk mondani mind a ketten, csak Rajk unszolására maradtunk. Aztán, amikor hírt vett Rajk letartóztatásának, behívt magához és azt mondta: Fejtő, most már megáshatják a siromat és belefekszem.

László Balázs

## Mi újság Koncz János körül?

„A pártapparátusban is lehet valaki európeér”

A rádióban, s több lapban is megjelent tegnap az a levél, amelyet a Móra Ferenc Múzeum majdnem valamennyi dolgozója aláírt, és amelyben az ellen tiltakoznak, hogy Koncz Jánost, az MSZMP volt megyei titkárát 1989. június elsejével kinevezték a múzeumba, tudományos munkatársi beosztásba. „Kifogásunk nem Koncz János személyének, hanem, annak a már korábbi évtizedekben is bevett gyakorlatnak szól, amely a társadalmi és államigazgatási szervek leváltott funkcionáriusait kulturális és tudományos intézményekre kényszerítette. Jelen esetben feszültségekre ad okot az, hogy Koncz János nem múzeumi szakember, a tudományág, amelyből tudományos fokozatot szerzett (neveléstudomány), nem múzeumi diszciplína. Ezzel szemben fizetése a múzeumi dolgozókéhoz képest hallatlanul magas.” — írják. Sémlemezik továbbá, hogy a kinevezést hetekkel annak megtörténte után, a helyi lapokból tudták meg. A levelet a múzeumigazgatónak, Trogmayer Ottónak címezték, és elküldték Vastagh Pálnak, az MSZMP megyei első titkárának, valamint Lehmann István megyei tanácselnöknek is.

Lehmann Istvántól tegnap megkérdeztük: megkapta-e a múzeumiak levelét, és tudja-e már, mit fog rá válaszolni?

— A levél már nálam van. Valószínűleg azt fogom válaszolni, hogy nem tartom indokoltnak a múzeumi dolgozók tiltakozását. Először is Koncz Jánost nem váltották le; nem indult a választáson. Mivel az MSZMP anyagi helyzetére tekintettel az egy év letelte előtt lemondott ösztöndíjáról, amelyet az MSZMP Politikai Bizottságától kapott tudományos kutatásaira —, valakol csak dolgoznia kell. A múzeumban megvolt ez az állás, úgy tudom, szükségük van olyan munkőrre, aki koordinálja a világkiállítás kapcsolatos dél-alföldi múzeumi feladatokat, különös tekintettel Ópusztaszerre.

— A megyei tanács, mint a múzeum fenntartó szerve, biztosította Koncz János fizetését?

— Természetesen beépítettük a múzeum költségvetésébe.

— Kinek az ötlete volt, hogy a múzeumban vállal-

jon munkát? — kérdeztük Koncz Jánostól.

— Ott kell kezdenem: a mai helyzetben nem találtam erkölcsösnek, hogy a párt pénzen folytassam kutatásaimat. Úgy gondoltam, akárcsak eddig, ezután is folytathatom a tudományos munkát valamilyen egész munkaidős állás mellett, tulajdonképpen szabadidőmben, és nem terhelem a pártkasszá. Erről beszéltem Vastagh Pállal. Nemrégiben Szabó G. László tanácselnök-helyettes közölte velem, hogy megbeszélte a múzeumigazgatóval: ott szükség lenne rám.

— Milyen munkakörben?

— Az az igazság, hogy semmilyen papír nincs még a kezemben, tehát munkaköri leírásom sincs. Tévékénységem tartalmáról eddig csak szóban állapodtunk meg. Világkiállítást még nem sokat rendeztek Magyarországon, de az biztos, hogy a dél-alföldi régióknak kapcsolódni kell ehhez a rendezvényhez, különösen pedig az ópusztaszeri komplexumnak. Hogy pontosan miként —, úgy hiszem, ezt kellene nekem kidolgoznom.

— Nem mondta a múzeumigazgató, hogy az ottani dolgozók körében számíthat némi ellenállásra?

— Említette, hogy bizonyosan lesznek ellenvélemények, de arra gondoltam, mivel 30 éve itt élek és dolgozom, és eddig semmilyen konfliktusom nem volt a múzeumi emberekkel —, talán lesz annyi türelmük, hogy megvárják: alkalmas vagyok-e a nekem szánt munkára, vagy nem? Ha bebizonyosodik, hogy nem, én kész vagyok levonni a következtetéseket.

— Azt írják, nem a személye ellen van kifogásuk.

— Ezért érthetetlen, miért nem adtak némi időt. Arról nem tehetek, hogy az újságból értesültek a kinevezésemről; én magam kértem a sajtónyilvánosságot, mert nem akartam, hogy az emberek a piacon, meg az utcán suttogjanak arról. Úgy terveztem, természetesen, megbeszélem majd a

dolgot a múzeum dolgozóival is. El akartam mondani, hogy felsőfokú német nyelvvizsgával, kandidátusi minősítéssel, a korábbi vezetői pozíciómban kialakított kapcsolataimban miben szeretnék, és tudnék használni a múzeumnak, és ennek a megyének.

— Megsértődött?

— Nem, elég edzett vagyok.

— Bár civilizált országokban ezt nem szokás firtatni, a levél után mégis meg kell kérdeznem: mekkora az a „hallatlanul magas” fizetés?

— Mondtam, hogy nincs még papírom, de tudomásom szerint bruttó kétezerrel haladja meg a hasonló tudományos fokozattal rendelkező múzeumi dolgozó fizetését. Vagyis: nem nevezhető hallatlanul magasnak. Ötvenkét éves vagyok; egész életemben megdolgoztam a fizetésemért, és nem a löversenypályán szereztem tudományos minősítést. Tárgyalóképes vagyok német nyelven. Nagyon sajnálom, hogy az emberek nem hiszik el: a pártapparátusban is lehet valaki európeér.

S. E.

## Emlékezés Papdi Pálra

Kilencven éve, 1899. június 17-én Szegeden született. Elemi iskolai tanulmányai befejezése után kereskedő-inasként, majd segédként dolgozott. 1919-től vett részt a munkásmozgalomban, akkor lett a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja. A Magyar Tanácskörtársaság idején a Vörös Hadsereg századparancsnokaként harcolt.

A Tanácskörtársaság leverése után a fehérterroristák elfogták és kegyetlenül megkínózták. A halálos ítélet végrehajtása elől morálmiai ismerősei, barátai segítségével megszökött. Ezer korona vérdíjat tűztek ki fejére. Két éven keresztül bűdosott, csak azt követően térhetett haza Mórahalomra, ahol alkalmi munkából élt. 1921-ben Szegeden belépett a Magyar Szociáldemokrata Pártba. Sokirányú mozgalmi munkát végzett: a Népszava rendszeres terjesztője, a választási

csatározások agitátora. Az illegális KMP megbízásából propagandaanyagok terjesztésében, a Vörös Segélygyűjtésében vett részt. Az 1930-as évek végén megbízták azzal is, hogy építsen ki összeköttetést a jugoszláviai kommunistákkal.

1944 októberében Szegeden belépett a Magyar Kommunista Pártba, részt vett a morálmiai pártvezet letérhözásában. 1948-ban a tagrevízió során — személyi ellentétek miatt — méltánytalanul kihagyták az egyesült pártból, új tagkönyvet nem kapott. A felsőbb párt-szervek panaszával nem foglalkoztak, a párt főtítkára mellett dolgozó ügyvezető „Rákosi iroda” sem adott panaszára megnyugtató választ.

1957-ben kérte felvételét az MSZMP-be. Párttagsági viszonya visszamenőleg is rendeződött. Rövid ideig tagja volt a Munkásörsgének. A termelőszövetkezeti

mozgalommal szemben kezdetben bizalmatlan volt, de 1960 februárjától nyugdíjas-ként is belépett a morálmiai Új Világ Termelőszövetkezetbe.

Papdi Pál nem volt hibátlan ember, de fél évszázadig dolgozott azért az eszméért, amivel az 1918–19-es forradalmak idején elkötelezte magát.

Kitüntetései: Magyar Népköztársaság Emlékérem (1959), Szocialista Hazáért Erdemrend (1967), Munka Erdemrend arany fokozata (1969) és a Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1970). Morálmiai, 1983. február 26-án hunyt el.

Kanyó Ferenc

Papdi Pál születésének 90. évfordulója alkalmából 1989. június 15-én, 15.00 órakor a morálmiai városi pártbizottság koszorúzást és megemlékezést tart sirjánál, a morálmiai temetőben.